

GIF Bilgi Notu: Yeni 2020 Yılı

Hazırlayan: Büyükelçi (E) Selim Yenel

COVID-19 olumsuz bir şekilde günlük hayatımıza girerek, kısa ve uzun vadeli etkileri henüz bilinmiyorsa da yaşantımızı kesin bir şekilde değiştirdi. Bu yıla nasıl başladığımız ve şimdi üç ay sonra nerede olduğumuz gündüz ile gece gibi. Günlük davranışlarımız ve ailemiz, arkadaşlarımız, iş arkadaşlarımızla olan ilişkilerimiz kalıcı olarak değişebilir. Yaşadığımız pandemi hayatımızın tüm unsurlarını etkiledi. Sağlığımıza, kendimizin ve etrafımızın hijyenine eskisinden çok daha fazla duyarlı hale geldik. Mali durumumuz dışında tüm diğer konular ise önemini yitirdi.

Bu durum sadece bireyler için değil, aynı zamanda ülkeler için de geçerli. Halkın virüsten etkilenme derecesi ve bunun ekonomik etkileri tüm diğer meselelerin önüne geçti. Suriye’de, Yemen’de veya diğer yerlerde olan olaylar medyada artık pek yer bulmuyor. Göç krizi bile ön sayfalardan düştü.

Şimdi yeni bir ikilem ile karşı karşıyayız; sağlık ile ekonomi dengesi. Sağlık mı yoksa ekonominin mi öncelikli olduğu tartışması, özgürlük ile güvenlik arasında seçim yapma zorunluluğunu daha karmaşık bir hale getirdi. Sağlıkla ilgili kararlar alınırken ekonomik sıkıntılar artmakta ve söz konusu kararların alınmasını güçleştirmektedir. Ayrıca kamu sağlığı güvenliği yönünde alınan önlemler özgürlükleri kısıncaksa da, süresinin belirli olması gerekmektedir.

Ülkeler, şehirler, hatta köyler dışarıya kapandılar. Herkesin derdi kendine oldu. İşbirliği ve dayanışma, yerel dertlerin önünde eriyiverdi. Avrupa Birliği ülkeleri ve hatta ABD’nin eyaletleri arasındaki işbirliğinde bile sorunlar baş göstermekte, sınırlar kapatılmakta ve yardım ya yapılmamakta, ya da geç gelmektedir. Geçmişte bir kriz ortaya çıktığında ABD ve Batı çare bulunmasında önderlik ederdi. Ancak şu anda bunun emaresi bile yok. Bunca yıl sonra ortak bir düşman karşısında küresel liderlik eksikliğini sebebi anlaşılamamaktadır. Görünen o ki, tüm uluslararası veya bölgesel kuruluşlar ve gruplar, G-7, G-20 veya BRICS pandemi karşısında etkili olamadı; kalkınmakta olan ülkelerin çoğu yalnız bırakıldı. Kısacası, uluslararası toplum en azından şu aşamaya kadar sınıfta kaldı.

Bütün bunlar büyük ihtimalle yıllarca konuşulacak ve tartışılacaktır. Ancak şimdiden bunların bazı nedenlerini görmek mümkündür. Kararların alınmasında gecikmeler ve eksiklikler olmuştur. Bazı hükümetler salgını ya küçümsemiş, ya da önemli bir sorun olduğunu reddetmişlerdir. Dünya Sağlık Örgütü bir pandemi ile karşı karşıya olduğumuzu açıkladığında bile birçok yöneticinin bu bilgiye şüpheyile yaklaştığı görülmüştür. Birçok ülke coğrafi uzaklık ile bu felaketin üstesinden gelinebileceğini düşünmüş veya uzmanlara inanmamayı tercih etmiştir. Bazı ülkeler ise ekonomik endişelerle yaklaşmakta olan felaketi görmezden gelmiş, dış hat uçuşlarının kapatılması gibi alınması gereken önlemleri çok geç uygulamaya geçirmişlerdir. Sonuç olarak, cehaletin ve ihmalkârlığın yarattığı tehlike bariz bir şekilde gözler önüne serilmiştir.

Her ülke ayrıca meseleye farklı yaklaşmıştır. Bu durumun en rahatsız edici yönü, erken uyarılara ve hatta Çin'de karşılaşılan duruma, vakalara ve ölüm haberlerine rağmen gerçekleşmiş olmasıdır. Vakalar ve ölüm sayıları arttığında bile salgının ciddiyetine inanmamaya devam edilmiştir. Birçok yerde devekuşu politikasının uygulandığı görülmüştür.

Diğer taraftan, birçok yerde saydam davranılmamıştır. Yine bazı ülkelerde halkın paniğe kapılmaması için gerçek verilerin üstünün kapatılması hükümetlerin hatalarının görünmemesi için bir bahane olarak kullanılmıştır. Oysaki halktan korkmak yerine vatandaşlara tüm verilerin açıklanması ve onların buna uygun davranacaklarına itimat etmek, yetkililere olan güveni attırırdı. Bazı ülkeler ayrıca krizi bahane ederek toplumla ilgili endişe verici kararlar da almaktadır.

Bütün krizlerde olduğu gibi bu kriz de olumlu bazı neticeler doğurabilir. Her kriz doğruları açıklamaktan korkmayan gerçek önderleri ortaya çıkarır. Bu gelişme önemli değişimlerin habercisi olabilir. Doğruların üzerinin kapatılmasının bir bumerang gibi ters tepip hükümetler üzerinde uzun vadeli etkilerinin olması mümkündür. Son zamanlarda uzmanların nasıl küçümsendiğini, dinlenmediğini, buna karşın sosyal medyadaki yüzeysel ve bilimsellikten uzak açıklamalara nasıl itibar edildiğini görüyoruz. Eğer bugünlerde farklı ülkelerde alınan önlemler benzerlik göstermeye başladıysa, bu da salgının kaçınılmaz gerçeklerinden kaynaklanmaktadır. Bilim güçlüğüle de olsa yeniden öncelik kazanmaktadır.

Mevcut durumun bir başka olumlu neticesi varsa o da iklim değişikliğine ilişkindir. Uçakların kalkmaması, karantinaların uygulanması, dolayısıyla ulaşımın iyice kısıtlanması ve tüketim alışkanlıklarımızın değişmesi ile çevre bir nebze nefes almaktadır. Bunun önemi yadsınmamalı ve iklim değişikliğine de benzer şekilde uluslararası toplumun hazırlıksız olduğu kabulüyle alınan önlemler artırılarak sürdürülmelidir.

COVID-19 ile ilgili bildiklerimiz kuşkusuz hala yetersizdir ve önlemler bakımından bazen birbirlerinden farklı öneriler sunulmaktadır. Pandemi'nin ne zaman kontrol altına alınacağını bu nedenle bilmek henüz mümkün değildir. Ancak bu gerçekleşse bile, ülkeler, hatta şehirler arasında farklılık olacağından ekonomik sorunlar kuşkusuz devam edecektir. Çin'de görüldüğü gibi devletler sınırlarını bir süre daha kapalı tutmaya devam edebilir. Dolayısıyla milyonlarca kişinin mali sıkıntıları bitmeyebilir.

Öte yandan, Çin'in virüsün kaynak ülkesi olarak sorumluluğu üstlenip açıklamalarda bulunması gerekmektedir. COVID-19'un ortaya çıkışıyla ilgili olarak her şey aydınlanmamıştır. Son yirmi yıl içinde bu ülke iki önemli salgına yol açmıştır. Çin'e en azından davranış kalıplarını değiştirmesi ve hijyen kurallarını daha sıkı uygulaması yönünde baskı yapılmalıdır. Çin itibarını düzeltmek istiyorsa sorumluktan kaçınmamalıdır. Bunu uluslararası camiaya borçludur. Çin bilgi değişimi ve yardım yaparak imajını düzeltmeye çalışmaktadır ama bunun gerçekleşmesi ve küresel bir aktör olarak konumlanması için tamamen saydam olmalıdır.

Pandemi'ye karşı ihtiyacımız bir savaş ekonomisidir. Nasıl savaşta silah, tank ve uçağa öncelik veriliyorsa, şimdi de ekonominin dışlilerinin sağlık sektörüne yönelik çalıştırılması gerekmektedir. Yeni bir bütçe kalemiyle ulaştırma, turizm, eğlence gibi en çok etkilenen sektörlerin desteklenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, en çok desteğe muhtaç olanlar da küçük ve orta ölçekli işletmelerdir. Şirketler ve okullar uzaktan çalışma ve eğitim konusunda yeniliklere uyum sağlamak durumunda olup, bunlar değişimin köklü habercileri olmaya adaydır.

İşsizlik ne yazık ki daha da artacaktır ve bütün bunların getirdiği sıkıntıların aşılması için devletin rolünün de artması kaçınılmazdır. Ekonomik toparlanma için devlet desteğinin gerekliliği öne çıkmaktadır. IMF, Dünya Bankası ve diğer uluslararası finans kuruluşlarının da bu desteğe fon bulmaları gerekmektedir. Dijital ekonomi bir sıçrama yapma aşamasına gelmiştir. Şu anda insanlık tarihinin yeni bir sayfasını yazmak üzereyiz. Bunu nasıl yazacağımızı işbirliği ve potansiyelimiz belirleyecektir.

Hayatımızdaki değişikliklerin sürekli olup olmayacağı ise bu krizin ne zaman kontrol altına alınacağına bağlıdır. Devletlerin krizi yönetme becerileri de geleceklerini belirleyecektir. COVID-19 ile ilgili her gün yeni bilgiler öğreniyoruz. Her ülkenin farklı tecrübelerinin bir araya getirilip sistematik ve eşgüdümlü bir şekilde değerlendirilmesi gerekir. Dünya Sağlık Örgütü başta olmak üzere Birleşmiş Milletler, gerekli dersleri alarak, ister doğal, ister insan kaynaklı olsun, felaketlerle baş etmek için rehberleri yeniden düzenlemelidir. BM bu konuda özel bir oturum tertiplemeli ve kararlar almalıdır. Dünyanın en büyük ekonomileri arasındaki husumet bir yana bırakılmalı ve acil yardım mekanizması kurulmalıdır.

Dayanışma, saydamlık, uluslararası işbirliği ve esneklik bu pandemi'nin üstesinden gelmek için gözetilmesi gereken ana unsurlardır. Bunların en tepesinde ise bilimsellik vardır. Sağlık bilgileri ve düzgün eğitim ile birlikte sağduyu, hayatta kalmamızın koşullarını belirleyecektir. Yeni bir dönemin henüz başındayız. Ne kadar hazırlıklı olursak ve yeni şartların getirdiği değişikliklere uyum sağlayabilirsek, gelecekteki felaketlerin üstesinden o kadar çabuk geliriz. Aksi takdirde, bir sonraki kriz, COVID-19'un şimdi yaptığı gibi, hayatımızı yeniden düzenleyecektir.